

ВІЙСЬКОВЕ БУДІВНИЦТВО РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА НА ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ В НАТО

© Ліпкевич С.Я., 2006

Розглянуто проблеми військового будівництва Республіки Польщі у її прагненні вступити до НАТО, аналізується хода оборонної реформи – одного з базових елементів інтеграції в Альянс, узагальнено досвід військово-політичного керівництва у сфері оборонної політики країни.

The article researches the problems of military building of Republic of Poland pertaining to its striving to join to NATO; analyses the course of Polish defense reform, one of the key elements of integration of Poland to Alliance; generalizes the experience of its military-political leadership in the sphere of defense policy of state.

Європейський напрям зовнішньої політики України є одним з пріоритетних, тому відповідною метою нашої держави є участь у формуванні нової архітектури європейської безпеки, активізація євроатлантичної інтеграції, зокрема за допомогою поглиблення і розширення партнерства з НАТО. З розпадом Радянського Союзу його колишні європейські союзники, а також нові незалежні держави, розташовані в Центральній-Східній Європі, розпочали не тільки реформування державного устрою відповідно до норм і цінностей європейської інтеграції, а й взяли участь у створенні нової системи безпеки в Європі замість тієї, що існувала раніше, яку тепер переважно називають біполярною.

Якщо до розпаду СРСР неабияке значення у підтриманні стабільності мало створення в Європі двох військово-політичних блоків, які протистояли та урівноважували один одного – НАТО (1949 рік) та Варшавського Договору (1955 рік), то після розпуску Варшавського договору, коли військовий аспект перестав бути визначним у гарантуванні безпеки, з'ясувалося, що в нових умовах власне НАТО, на думку багатьох військово-політичних експертів, спроможне стати лідером у створенні всеохоплюючої системи колективної безпеки на європейському континенті.

Однією із перших країн Центрально-Східної Європи, які після розпуску Варшавського Договору прагнули створити нову ситуацію в справі безпеки на континенті, була Республіка Польща. Вона сформувала і почала реалізацію власної концепції участі в розширенні Північно-атлантичного альянсу. Досвід Польщі у реформуванні оборонної сфери на шляху до НАТО може бути основою щодо відповідних заходів в Україні. Вивчення цього досвіду – актуальне завдання не лише для істориків, але й для сучасного військово-політичного керівництва нашої держави.

Аналіз літературних джерел свідчить, що цей досвід ще недостатньо відображений у вітчизняній воєнно-історичній науковій літературі. Тому автор ставить за мету, не претендуючи на повне розкриття теми, дослідити ще не розглянуті аспекти зазначеної проблеми.

Після Другої світової війни в деяких країнах Центрально-Східної Європи утвердилася політична форма організації суспільства, яка отримала назву народної демократії. Саме у сфері “народної демократії” відбувався розвиток польської держави. Найвідомішими організаціями країн соціалістичного спрямування Центрально-Східної Європи була Рада економічної взаємодопомоги, заснована у 1949 році, та Організація Варшавського Договору, як вже зазначалося, була заснована у 1955 р. Основне завдання військово-політичної організації – Організації Варшавського Договору –

полягало в тому, щоб не допустити виходу соціалістичних країн Центрально-Східної Європи із зони тотального контролю з боку СРСР.

У середині 80-х років ХХ століття соціалізм у Східній Європі довів свою неспроможність і був приречений. Влітку 1989 року у Польщі почалася рішуча руйнація комуністичної системи, а згодом цей процес охопив майже всі соціалістичні країни Східної Європи. У червні 1989 року у дострокових виборах до сейму перемогла “Солідарність” – незалежна самоврядна професійна спілка, що спричинило істотні зміни в політичному та економічному ладі країни [1, с. 283].

Після приходу до влади нового уряду, який був сформований “Солідарністю”, Польща вибрала однозначно прозахідну орієнтацію, яка полягала, насамперед, в її інтеграції у європейські та євроатлантичні структури (Північноатлантичний альянс, Європейський Союз, Західноєвропейський Союз).

Польський досвід входження до НАТО цікавий тим, що ця країна від початку однозначно заявила про свою готовність і бажання приєднатися до Альянсу, незважаючи на те, що вона ще була членом Організації Варшавського Договору.

Руйнація тоталітарних структур в Центральній та Східній Європі дала можливість, насамперед Польщі, Чехословаччині, Угорщині активніше діяти на шляху до демократичних перетворень і, в той же час, в цих країнах виникло розуміння необхідності дистанціювання від СРСР. Тому 25 лютого 1991 року в Будапешті на засіданні Політичного Консультативного Комітету Організації Варшавського Договору було ухвалено рішення про ліквідацію ОВД [2, с. 495].

Розвиток подій в Центральній та Східній Європі на початку 90-х років ХХ століття, дезінтеграція Радянського Союзу, розпуск Організації Варшавського Договору призвели до утворення стратегічного вакууму в регіоні, тому військово-політичне керівництво Північноатлантичного альянсу запропонувало “руку дружби” своїм колишнім супротивникам.

На Лондонському саміті в липні 1990 року глави держав та урядів країн-членів НАТО запропонували урядам Радянського Союзу і країн Центральної та Східної Європи започаткувати постійні дипломатичні зв'язки з НАТО і працювати над новими відносинами на основі співпраці [2, с. 491].

10–11 січня 1994 року на зустрічі на найвищому рівні в Брюсселі глави держав і урядів країн-членів Альянсу заснували програму “Партнерство заради миру” і запросили приєднатися до неї партнерів з Ради північноатлантичного співробітництва (РПАС), а також держави Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ, нині Організація з безпеки і співробітництва в Європі – ОБСЄ), які хочуть і можуть брати участь у цій програмі. Програма передбачала співробітництво у політичній та військовій сфері при штаб-квартирі НАТО [3].

Отже, Брюссельський саміт підтвердив відкритість Альянсу для членства інших європейських держав, які були спроможні втілювати в життя принципи його засновників і робити свій внесок в безпеку євроатлантичного регіону.

У грудні 1994 року міністри закордонних справ країн-учасниць НАТО прийняли рішення щодо розширення Альянсу і протягом 1995 року в НАТО здійснили аналіз з питань розширення блоку.

Вимоги НАТО для нових членів були (вони залишаються і нині) переважно політичними. Країни-кандидати повинні були створити стабільний демократичний лад, дотримуватися ринкових реформ, підпорядкувати армію цивільному контролю, поважати права власних етнічних меншин та суверенітет сусідніх країн. Крім того, на думку керівництва НАТО, майбутні члени Альянсу мали подолати свою відсталість від західних стандартів обороноздатності.

Відтоді, коли в січні 1994 року держави-члени Альянсу взяли зобов'язання прийняти нових членів і розпочалася підготовка до розширення НАТО, Республіка Польща обрала стратегічну мету – отримати повноправне членство в Альянсі.

Ще після розпуску Варшавського Договору Польща, як зазначає секретар Атлантичного клубу цієї країни К. Цільке, сформувала і почала реалізацію концепції розширення НАТО. Згідно з нею вона мала стати спочатку членом Альянсу, а потім вступити до Євросоюзу [4, с. 63].

У напрямку інтеграції з НАТО польські дипломати намагалися використовувати доступні методи впливу на держави Альянсу під час багатьох зустрічей на різних рівнях. Військово-політичне керівництво Польщі почало активну реалізацію програми “Партнерство заради миру”, про що свідчить скерування польського батальйону до складу багатонаціональних Сил втілення миру під проводом НАТО в Боснії (IFOR), які мали завдання втілювати військові аспекти Боснійської мирної угоди, яку підписано 14 грудня 1995 року в Парижі. Це було одним із підтверджень доброї волі Польщі стосовно майбутніх обов’язків країни-члена Альянсу. У наступному, 1996 році, співпраця в межах IFOR була ще поширенішою і, відповідно, ще більше зблизила Республіку Польщу з країнами НАТО [5, с. 88].

За свідченням військового аташату при Посольстві Республіки Польщі в Україні, головним для Польщі у межах цієї співпраці було досягти інтегративності та сумісності у взаємодії зі структурами НАТО. Активна участь держави у цій програмі була одночасно і устремлінням, і своєрідним зобов’язанням щодо структурної і технічної модернізації власних збройних сил [6, с. 2].

У 1995 році Військо Польське нараховувало 287,5 тис. осіб, серед них найчисленнішими були Сухопутні війська – 188,5 осіб. Щодо резерву, то він становив 465,5 осіб (Сухопутні війська – 375 тис., Військово-Морські сили – 20,5 тис., Військово-Повітряні сили – 70 тис.). На цей час польська армія була оснащена переважно технікою радянського виробництва: 2850 танків, до 3 тис. бойових машин піхоти різних модифікацій, до 2,5 тис. артилерійських гармат, 65 пускових установок (ПУ) ракет класу “земля – земля”, з них 25 ПУ ракет Р-300, до 300 бойових літаків, 187 бойових вертольотів (три полки) [7, с. 3].

Крім участі в програмі “Партнерство заради миру” Міністерство оборони Польщі ухвалило угоди про співробітництво у військовій сфері з відомствами оборони практично всіх країн Європи, а також всі держави, що межують з нею.

Протягом 1996 року відбувався інтенсивний індивідуальний діалог керівництва Альянсу з 12 зацікавленими країнами-партнерами. 10 грудня 1996 року така позиція була підтверджена заявою, що метою Альянсу є прийняття нових членів до квітня 1999 року, а керівництво Альянсу почало готувати рекомендації щодо країни, або країн, які вони хотіли б запросити до переговорів про вступ. На Мадридському саміті 8 липня 1997 року, в кінці складного і всеосяжного процесу обговорення та інтенсивного індивідуального діалогу із зацікавленими країнами-партнерами, глави держав та урядів членів Альянсу запросили Польщу, Угорщину та Чеську Республіку розпочати переговори про вступ до НАТО. Після цього рішення восени 1997 року відбулися переговори з кожною запрошеною країною окремо, а в грудні 1997 року були підписані протоколи про вступ з кожною з трьох держав. [2, с. 65–66].

На початку 1997 року комітет з питань оборони при Раді Міністрів Республіки Польщі розробив проект нового закону про національні збройні сили, основною метою якого було створення умов щодо відповідності армії оборонним потребам і соціально-економічним можливостям країни. Проект передбачав скорочення чисельності особового складу армії з 248,5 тис. осіб у 1997 році до 198 тис. в 2002 році. При цьому передбачалося, що 91,5 тис. штатних посадових одиниць обіймуть військовослужбовці за контрактом [8, с. 53].

У цей же час, спеціальна комісія, яку очолив прем’єр-міністр Польщі В. Чимошевич, почала розглядати пропозиції Міністерства оборони і Генерального штабу щодо реалізації “Програми модернізації збройних сил Республіки Польщі на період до 2012 року”. Наприкінці 1997 року було ухвалено 15-річний план модернізації збройних сил країни. У період 1998–2012 рр. планувалося здійснити широкомасштабну модернізацію озброєння і військової техніки, забезпечити оперативну сумісність збройних сил Польщі з Об’єднаними збройними силами НАТО. Передбачалося, що вже у 1999 році на цілі модернізації буде витрачено 290 млн. злотих (85 млн. доларів США), а у 1999 році ця сума збільшиться до 1, 17 млрд. злотих. За оцінками Міністерства оборони Польщі, протя-

гом наступного 15-річного періоду на модернізацію збройних сил і приведення їх у відповідність до вимог НАТО необхідно буде витратити 2,5 млрд. злотих [9, с. 1].

Модернізації і скороченню в основному підлягали Сухопутні війська, які на той час нараховували понад 71 % від загальної чисельності збройних сил (178 тис. осіб). До їх бойового складу входило 11 дивізій, 16 окремих бригад, а також частини і підрозділи забезпечення і підтримки. Після скорочення кількість професійних військовослужбовців повинна становити 60 %, а співвідношення молодших і старших офіцерів – 70:30 (до того було 50:50). Скороченню підлягали основні види озброєнь і військової техніки Сухопутних військ, які у 1977 році були репрезентовані, переважно, зразками радянського виробництва (до 60 % загальної кількості). На озброєнні перебувало понад 1700 танків Т-72, Т-55 і ПТ-91, майже 1400 бойових машин піхоти, близько 1250 бронетранспортерів, 1580 гармат ствольної артилерії, до 260 реактивних пускових установок залпової стрільби, 230 мінометів, а також понад 400 пускових установок протитанкових реактивних снарядів, 570 гармат протитанкової артилерії і 1290 пересувних зенітно-ракетних комплексів [10, с. 19].

Незважаючи на труднощі у фінансуванні оборонної сфери держави, військово-політичне керівництво Польщі прагнуло планомірно реалізувати структурну реорганізацію і якісне переозброєння Сухопутних військ. У межах реформи, яка була скерована на приведення національної армійської організаційно-штатної структури у відповідність до стандартів НАТО, наприкінці 1996 року було створено самостійне командування Сухопутних військ.

Під час підготовки до вступу в Альянс було поставлено завдання повністю уніфікувати систему управління і зв'язку, змінити застарілу аналогову апаратуру сучасною цифровою західного виробництва. Активізувалися спільні заходи з арміями країн НАТО. Так, у квітні 1997 року на території Польщі вперше були здійснені сумісні навчання “Фалкон інтегрейшн”, в яких брали участь 4000 військовослужбовців Нідерландів зі складу 1-ї дивізії, 13-ї механізованої і 11-ї аеромобільної бригад, а також вертолітна тактична група [11, с. 54].

Незважаючи на зусилля військово-політичного керівництва Польщі на шляху модернізації Війська Польського і наближення його боєготовності до стандартів НАТО, на думку польських військових фахівців і зарубіжних експертів, у 1997 році лише 20–25 % озброєнь і військової техніки, які мали на той час Сухопутні війська, відповідали сучасності. Більше ніж половина з 1700 польських танків були непридатні до експлуатації і майже 50 % бойових машин піхоти відпрацювали свій ресурс. Із 300 бойових літаків авіаційного парку Військово-Повітряних сил лише 22 відповідали вимогам того часу (Міг-29), а решта були морально застарілими і фізично “зношеними” літаками Міг-21, Міг-23, а також Су-22, Су-25, значна частина яких була не придатна до подальшої експлуатації. Мінні тральщики, що дуже потребували ремонту, були в змозі охопити лише третину польського узбережжя. Близько половини суден Військово-Морських сил Польщі потребували капітального ремонту [10, с. 19; 12, с. 7 – 8].

Матеріальні проблеми завдавали шкоди і моральному стану армії. У січні 1997 року офіцери 17-ї механізованої дивізії написали у своєму листі до щоденного часопису “Gazeta Wyborcza”: “Ми сягнули самого дна. Танки двадцятирічної давності та ще давніші бронемашини стали нормою. Радіозв'язок практично відсутній... Навчання полягає не в практичних стрільбах, а у вивченні інструкції про те, як треба стріляти” [13].

За офіційними даними, у 1997 році льотна підготовка екіпажів польських збройних сил становила в середньому 50 год, у 1998 році – 60 год, а до 2002 року повинна була досягнути 80 год. Для льотчиків НАТО цей норматив становив 160–180 год. Оцінюючи цю ситуацію, головнокомандувач Об'єднаними Збройними силами НАТО в Європі генерал У. Кларк, який відвідав Польщу у березні 1998 року, наголосив про те, що керування сучасними літаками неможливо довіряти пілотам з такою льотною практикою [12, с. 8].

Ще однією проблемою Війська Польського був низький рівень володіння загальноприйнятої у Альянсі англійською мовою. Так, згідно з офіційними даними, на початку 1997 року у Збройних

силах Польщі “визначений рівень” володіння цією мовою мали приблизно 4 200 осіб, що становило лише 2 % військовослужбовців [12, с. 9].

Варто підкреслити, що розширення НАТО вимагало значних коштів для цієї організації. У лютому 1997 року з адміністрації Президента США надали доповідь, яку було розглянуто в Конгресі США. У ній, зокрема, зазначалося, що рішення стати членами Альянсу коштуватиме тільки Польщі, Чехії і Угорщині у 10–13 млрд. доларів США, які вони повинні використати протягом найближчих 12-ти років на модернізацію їх збройних сил і військової інфраструктури для того, щоб вони відповідали стандартам, які існували в Альянсі. У той же час, поширення НАТО на Схід, оцінювалося західними експертами у суму від 50 до 125 млрд. доларів США на найближчі 10 років. Вступ до Альянсу самої Польщі, на їх думку, повинен був становити 50–60 % від загальної суми, тобто 18–72 млрд. доларів. Для порівняння: бюджет польського Міністерства національної оборони 1996 року становив лише 7,9 млрд. злотих або 3 млрд. доларів. У 1997 році Збройним силам було виділено близько 3,5 млрд. доларів, або 2,28 % валового національного продукту при мінімальній потребі 3 % [10, с. 19; 14, 15].

У Польщі в незалежному дослідницькому центрі здійснили власний аналіз. На підставі цього зроблено висновок, що інтеграція до НАТО є вигідною для країни. На думку колишнього міністра оборони держави Януша Онишкевича (1992–1993 рр.), директора цього центру, співпраця з НАТО коштуватиме Польщі дешевше, ніж модернізація Збройних сил власними силами [13, с. 3].

У жовтні 1998 року польський уряд визнав за необхідне трансформувати “Програму модернізації Збройних сил Республіки Польщі на період до 2012 року” у новий документ – “Програму інтеграції з НАТО і модернізації Збройних сил Республіки Польщі на період до 2012 року”, головною метою якого є значне підвищення боєздатності польського війська при його одночасному скороченні.

Нова Програма була змістовно розширена за рахунок збільшення кількості конкретних завдань Польщі під час її інтеграції до структур Альянсу, у документі вимагалось пришвидшити темпи скорочення та реструктуризації Збройних сил, а також підготовки об’єктів військової інфраструктури.

Докорінне реформування Сухопутних військ Війська Польського почалося у 1998 році, коли була сформована їх нова структура. Військово-адміністративний поділ країни зазнав істотних змін: замість чотирьох військових округів були сформовані два, майже однакові по території: Північний і Південний. Одночасно були розформовані 2-га Померанська, 10-та Судетська і 5-та механізовані дивізії, окремі 14-та танкова, 5-та і 23-тя артилерійські бригади, а також 18-й окремий ракетний полк. Сформована у липні 1994 року 25-та десантно-штурмова дивізія у 1999-му була перетворена у бригаду. Було ухвалено рішення про створення аеромобільного корпусу [16, с. 14].

Були ліквідовані так звані кадрировані частини. На базі двох–трьох подібних формувань створювалося одне, але повнокровне. Змінилася і організаційно-штатна структура з’єднань. Відповідно до стандартів НАТО у Сухопутних військах Польща відмовилася від полків і перейшла на структуру “батальйон – бригада – дивізія”.

Другим напрямком реорганізації армії була модернізація озброєння і військової техніки, передусім бронетанкової. Оскільки основу танкового парку становили машини радянського виробництва, вивчали перспективи оснащення збройних сил Польщі новітніми зразками бронетанкової техніки, які виробляли фірми Австрії, Франції, Швейцарії та Фінляндії. Проводили консультації з мережею фірм щодо заміни застарілого парку артилерійських і ракетних систем, а також перехід польської армії на стрілецьку зброю калібру 5,56 мм.

Було розпочато роботу щодо уніфікації та сумісності польських і натовських систем розвідки, зв’язку та боєготовності, опрацьовано концепцію реорганізації системи Протиповітряної оборони країни. Вона почала ґрунтуватися на централізованому з Альянсом управлінні та системі обміну інформацією щодо повітряної ситуації. Військові аеродроми в Польщі почали пристосовувати до

прийняття бойових літаків НАТО, їх техобслуговування та ремонту. Літаки польських Військово-Повітряних сил переоснащували новими системами розпізнавання типу “свій – чужий” та системами супутникової навігації. Польські морські порти переобладнували до базування кораблів Альянсу й оснащували відповідними стандартними пристосуваннями для їх дозаправлення. Активно створювали військову геодезичну мережу (майже 600 точок), що відповідала натовським стандартам, а польські військові почали отримувати карти натовських зразків.

У лютому 1999 року Януш Онишкевич, котрий знову очолив Міністерство оборони у жовтні 1997 року, відзначив, що існує детальний план інтеграції Війська Польського і держави в НАТО, який погоджений з Альянсом. Сформовано 65 цілей, яких Польща повинна домогтися. Ці цілі не стратегічні, а організаційні і пов’язані з військовою технікою. Їх досягнення заплановане на п’ять років. Визначена кількість військових частин, які перебуватимуть на різних ступенях інтеграції з Об’єднаними збройними силами НАТО, а повна інтеграція в НАТО триватиме близько 15 років [17, с. 1].

У цей час було поглиблено військове співробітництво Польщі з країнами-членами НАТО, зокрема, інтенсифіковані сумісні навчання (у 1997 році підрозділи Війська Польського брали участь у п’ятих великих навчаннях, а в 1998 вже у восьмих) [16, с. 14]. Ще у 1997 році під час зустрічі міністрів оборони Німеччини, Данії та Польщі було ухвалено рішення про формування німецько-дансько-польського об’єднаного армійського корпусу на базі вже чинного багатонаціонального об’єднання Альянсу – німецько-данського корпусу, заснованого у 1962 році [18, с. 17].

Згідно з цим рішенням, була створена робоча група, яка складалася із представників збройних сил країн-учасниць. Робоча група визначила склад майбутнього корпусу: 14-та мотопіхотна дивізія Німеччини, Ютландська механізована дивізія Данії, 12-та механізована дивізія Війська Польського, а також частини і підрозділи бойового та тилового забезпечення збройних сил цих держав. Всього майже 70 тис. осіб, 700 одиниць бронетанкової техніки, а також артилерія, бойові і транспортні вертольоти. Офіційна церемонія з приводу початку роботи штабу корпусу відбулася у польському м. Щецині 18 вересня 1999 року [18, с. 17; 19, с. 22].

12 березня 1999 року після завершення виконання своїх національних законодавчих процедур міністри закордонних справ Польщі, Угорщини і Чеської Республіки на спеціальній церемонії передали документи про вступ до Північноатлантичного договору на збереження в м. Індепендент, штат Міссурі. Ця подія закріпила їхній офіційний вступ до Альянсу. 16 березня 1999 року національні прапори трьох нових членів були підняті на офіційній церемонії в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі [7, с. 67].

У цей час регулярні Збройні сили Польщі становили близько 240,6 тис. осіб. Сухопутні війська: понад 140 тис. військовослужбовців, об’єднаних у 10 дивізій, 17 окремих бригад, 24 окремих полки, на озброєнні яких було 1 729 танків, 1 442 броньованих машин, 1 581 артилерійська система і 94 вертольоти армійської авіації. Військово-Повітряні сили нараховували близько 55 тис. осіб, 330 бойових літаків, 17 бойових вертольотів. Військово-Морські сили: близько 17 тис. військовослужбовців, об’єднаних у три флотилії, морську авіацію, війська берегової оборони [20, с. 4; 21].

Аналізуючи зусилля військово-політичного керівництва Польщі щодо вступу в НАТО, виникає запитання: як спромоглася ця держава досягнути омріяної мети, незважаючи на незадовільний стан своїх Збройних сил? Чи може Україна використати досвід у сфері військового будівництва Польщі у повному обсязі, без будь-яких застережень? На нашу думку, відповідь можна отримати у промові П. Войцехівського, представника Польської інформаційної агенції, під час міжнародного семінару, який організували наприкінці 1999 року в Києві Атлантична рада України і Атлантичний клуб Польщі за підтримки Посольства Республіки Польщі в Україні.

“Як відомо, від декларації про бажання вступити до НАТО і набуттям Польщею членства в цій організації минуло 7 років. Ці 7 років пішли на досягнення консенсусу польських політичних еліт, різних політичних формувань і партій щодо вступу до НАТО. Але за ці роки в нашій країні не подбали про те, щоб узгодити зі стандартами НАТО військові структури, воєнну промисловість і

структури, які відповідають за внутрішню безпеку держави... Під час переговорів про вступ у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі Польщі було поставлено 70 умов (вимог), по виконанні яких нас могли прийняти до НАТО. З тих умов, на мою думку і думку багатьох наших експертів, було виконано три. Встановлено цивільний контроль над армією. Запроваджено в шести літаках натовську систему розпізнавання “свій – ворог”, що унеможливило враження наших “Міг – 29” ракетами Заходу, а сто літаків “Міг – 21” за інших умов не можна вважати реальною бойовою силою” [22, с. 20].

Потім П. Войцехівський відзначив, що у Польщі є кілька реальних військових підрозділів, готових вийти з казарм, але немає пального, запчастин. Військо фактично зведене до виконання ролі підтримання порядку, тому виникає запитання: чому за таких умов вирішено було прийняти в НАТО країну з погано озброєною армією, зі старими офіцерськими кадрами, які не знають англійської мови, західних військових доктрин і способів боротьби, які практикуються західними арміями, чому прийнято державу з армією дуже бюрократичною, скорумпованою? На думку військово-політичного експерту Польщі, відповідь лише одна – з геополітичних міркувань. Бо в інтересах США, Західної Європи, щоб територія, яку займають Польща, Чехія, Угорщина, ніколи в майбутньому не потрапила до сфери впливу Росії [22, с. 21].

Отже, входження Польщі до НАТО було однією з найголовніших подій у сучасній історії країни. Польський досвід підготовки до вступу в НАТО відмінний від досвіду інших країн, які приєдналися або мають намір вступити до цього блоку, тому що “перша хвиля” розширення Альянсу передусім була політичною подією, що вимагала політичної рішучості. Великою мірою вступ Польщі до НАТО був політичним авансом для країни, бо зрозуміло, що у військовому сенсі вона не дотягувала до натовських стандартів.

Як висновок можна стверджувати, що під час входження Польщі до НАТО виявилось: поряд з політичними і законодавчими напрямками, важливе місце посідає військовий напрям – поглиблення інтеперативності і сумісності польських Збройних сил до стандартів і процедур Альянсу, виконання якого є тривалим і витратним процесом. Процедура вступу Польщі до НАТО не завершила інтеграцію оборонної системи Республіки Польщі з військовою системою Альянсу, тому що до дня вступу держава виконала лише основні вимоги, натомість багато завдань серед узгоджених у межах планування військового будівництва вимагали вирішення і реалізації в наступні роки.

Досвід військового будівництва Польщі на шляху вступу до НАТО повинен бути уроком для України та всіх інших країн, які прагнуть стати членами Альянсу.

1. Газін В.П., Копилов С.А. *Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2002 роки): Навч. посібник.* – К.: Либідь, 2004. – 624 с. 2. *Довідник НАТО.* – Brussels: Office of Information and Press, 2001 – 608 p. 3. *Partnership for Peace. NATO summit Brussels 10th January 1994.* – NATO. – Graphics studio. – 8 p. 4. *Україна і Польща після розширення НАТО: З міжнародного семінару // Політика і час.* – 2000. – № 3–4. – С. 56–71. 5. Грицак П. *Процес інтеграції Польщі до НАТО та її роль в Альянсі // Сучасність.* – 2002. – № 12. – С. 84–94. 6. *Польща приєдналася до НАТО // Народна армія.* – 1999. – 13 березня (№ 47). – С. 2. 7. Маначинський О. *Нові орієнтири Війська Польського // Народна армія.* – 1995. – 14 грудня (№ 201). – 3 с. 8. Реутов Г. *Проект закону о вооруженных силах Польши // Зарубежное военное обозрение.* – 1997. – № 4. – 53 с. 9. *Информационная служба Независимого военного обозрения // Независимое Военное обозрение.* – 1997. – 10 октября (№ 38). – 1 с. 10. Шипилов Д. *Сухопутные войска Республики Польша // Зарубежное военное обозрение.* – 1997. – № 5. – С. 18–21. 11. Шашков С. *Перспективы развития Сухопутных войск Польши // Зарубежное военное обозрение.* – 1997. – № 11. – С. 53–54. 12. Васьковский А. *Некоторые аспекты интеграции Польши, Венгрии и Чехии в НАТО // Зарубежное военное обозрение.* – 2000. – № 4. – С. 7–11. 13. *Шлях в НАТО: Багато бажання, замало боєготовності // Народна армія.* – 1997. – 8 серпня (№ 138). – 3 с. 14. Александров И. *Сколько стоит расширение НАТО // Зарубежное военное обозрение.* – 1997. – № 3. – 52 с. 15. *Заблоцький В. Польща наближує військову інфра-*

структуру до НАТО // Народна армія. – 1999. – 6 жовтня (№ 186). – 2 с. 16. Шагов С. Сухопутные войска Польши // Зарубежное военное обозрение. – 2000. – № 12. – С. 14–18. 17. Онышкевич Я. Мы не повернемся спиной к России // Независимое военное обозрение. – 1999. – 26 февраля (№ 7). – 1 с. 18. Николаев А. О создании германо-датско-польского объединенного армейского корпуса “Северо-восток” // Зарубежное военное обозрение. – 1999. – № 4. – С. 17–19. 19. Шатров С. 12-я механизированная дивизия Войска Польского // Зарубежное военное обозрение. – 2000. – № 4. – С. 22–23. 20. Смолянчук В. Військова могутність країн, що межують з Україною: Їх вплив на забезпечення національної безпеки нашої держави // Народна армія. – 2000. – 19 травня (№ 89). – С. 4–5. 21. Струговець В. Wojsko Polskie на суше // Красная Звезда. – 2000. – 19 июля (№ 132). – 4 с. 22. Україна і Польща після розширення НАТО: 3 міжнародного семінару // Політика і час. – 2000. – № 5–6. – С. 16–33.

УДК 372.893

П.В. Вербицька

Національний університет “Львівська політехніка”

ГРОМАДЯНОЗНАВЧІ АСПЕКТИ У СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОПРИЗОВНОЇ МОЛОДІ

© Вербицька П.В., 2006

Важливим завданням сучасної освіти є громадянське та патріотичне виховання молоді, формування у допризовної молоді України високої патріотичної свідомості, вірності Вітчизні, готовності до сумлінного виконання своїх конституційних обов'язків. Необхідно також, щоб допризовники не тільки були фізично та морально підготовлені до військової служби, але й мислили критично і незалежно, знали свої права і обов'язки, усвідомлювали, що готуючи себе до захисту Вітчизни, є важливими учасниками демократичних процесів. Тому вимогою часу та актуальним завданням вітчизняної освіти є інтеграція громадянознавчих аспектів у систему військово-патріотичного виховання молоді.

The important task of modern education is civil and patriotic upbringing, formation of high civic consciousness of youth of Ukraine preparing to military service, faithfulness to the Motherland, readiness to honest following the Constitutional duties. It is also necessary to prepare them not only physically and morally for military service; but also to teach them critical and independent thinking; to make them know their rights and duties; to make them fill important participants of the democratic process while getting ready to protect their Motherland. Therefore the actual task of contemporary education is the integration of civic aspects into the system of youth upbringing.

Проблема формування громадянської відповідальності сучасної молоді набуває особливої актуальності на етапі розвитку демократичного суспільства. Долучення України у загальносвітові політичні, соціально-економічні і культурні процеси, розвиток європейської інтеграції робить громадянське виховання допризовної молоді важливим чинником розвитку національної системи військово-патріотичного виховання. Сучасні суспільно-політичні реалії в Україні демонструють важливість соціальної активності громадян та їхньої політико-правової культури для становлення демократичної держави. Ефективна та відповідальна участь громадян у політичному житті суспільства потребує певних знань та практичних вмінь.